

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Основи економічної теорії»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

за темою – «Сучасне світове господарство, тенденції його_глобалізації та
інтеграції»

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародних економічних відносин ННІ БіЕМ СумДУ,
доктор економічних наук, професор Таранюк Л.М.
2. Завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат
економічних наук, доцент Ткаченко С.О.

План лекції.

1. Формування світового господарства.
  - 1.1. Об'єктивні основи виникнення, сутність і закономірності розвитку світового господарства.
  - 1.2. Основні етапи розвитку світового господарства.
  - 1.3. Класифікаційна структура сучасного світового господарства.
2. Основні форми міжнародних економічних відносин.
3. Інтеграція України до світового господарства.

Рекомендована література

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України №1629-IV від 18.03.2004 із змінами від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
2. Про ратифікацію Протоколу до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Співтовариством про загальні принципи участі України в програмах Співтовариства: Закон України від 21.09.2011 №3764-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3764-17#Text>
3. Про ратифікацію Угоди між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулюванням криз: Закон України №137-VI від 06.03.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-17#Text>
4. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України № 250-VI від 10.04.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17> URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049#Text
5. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз: Закон України № 994_850 від 18.06.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_850.
6. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Кабінету Міністрів України № 1359-XIV від 24.12.1999. *Офіційний вісник*. 2000. № 1 (21.01.2000). Ст. 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text>
7. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва: Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 №1242-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1242-16>
8. Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва: Указ Президента України №1236/2007 від 19.12.2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236/2007>.
9. Національна економічна стратегія до 2030 року: затв. Постановою Кабінету міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

Основна

1. Основи економічної теорії : навч. посіб. для студ. ВНЗ / С.В. Мочерний, С.А.Єрохін, Л.О.Каніщенко та ін. ; за ред. д.е.н., проф.. С.В.Мочерного. К.:

Академія, 2001. 472 с. (Альмаматер). ISBN 966-580-111-2, С. С.413-427, С. 454-464.

2. Камінська Т. М. Основи економічної теорії / 2-е вид., випр. К.: ВСВ «Медицина», 2018. 222с., С.115-119. URL: <https://www.medpublish.com.ua/images/pdf/74988.pdf>

Допоміжна

1. Економічна теорія / Н. П. Мацелюх, Л. М. Касьяненко, І. А. Максименко [та ін.] ; Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2019. 478 с. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ, т. 56). URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4227/1/4064_IR.pdf
2. Економічна теорія. Макроекономіка: підручник / [В. М. Тарасевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Тарасевича. К. : Знання, 2012. 206 с. : рис., табл. (Вища освіта ХХІ століття).
3. Мочерний, С.В. Економічна теорія [текст] : Посібник. К.: Академія, 2011. 656с.
4. Організаційно-економічний механізм протидії злочинам в економічній сфері : монографія / За ред. Черевка О.В., Мігус І.П., Гнилицька Л.В. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А. Черкаси, 2016. 466 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/4048/1/55153536.pdf>
5. Основи економічної теорії: підруч. / за заг. ред. Л.С. Шевченко. Харків: Право, 2016. 448 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KOMPLEKS/ET/KURS/OSNOVA_ET/Ekon omTeoria.pdf
6. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України / Аналітична доповідь / В.Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2017. 182с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_svit_ecovom_Annotation.pdf

Наукові статті

1. Vdovichena , O., Vidomenko , O., Tkachuk, S., Zhuzhukina , N., & Lukianykhina , O. (2022). The use of information in the world economy: globalization trends. *Futurity Economics&Law*, 2(4), 4–11. <https://doi.org/10.57125/FEL.2022.12.25.01>
2. Kolmykova Tatiana International Integration in Innovative Development of Economy / T. Kolmykova, O. Lukianykhina, N. Baistriuchenko, V. Lykianykhin // Problems and Perspectives in Management. 2015. №1. P. 203-207 URL:<https://businessperspectives.org/journals/problems-and-perspectives-in-management/issue-1-cont-4/international-integration-in-innovative-development-of-economy>
3. Артёмова Т. І. Європейські цінності: ліберальна доктрина крізь призму методології політичної економії. *Економічна теорія*. 2019. № 4. С. 5-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2019_4_3.
4. Бурлай Т. В. Оновлення соціального виміру Євросоюзу: основні причини, підходи ЄС та орієнтири для України. *Економічна теорія*. 2017. № 2. С. 69-83 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2017_2_7.
5. Вергун, А. М. Тарасенко І. О. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації. *Вісник КНУТД*. 2014. №2. URL: <http://knutd.com.ua/publications/pdf/Visnyk/2014-2/207-218.pdf>

6. Відлер О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття механізми державного управління у сфері протидії нелегальній міграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. Вип. 3. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2016/21.pdf
7. В. О. Лук'янихін, О. А. Лук'янихіна, А. Ю. Андрєєв, М. І. Діденко Міграційні виклики на Європейському ринку праці в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24, 2022. С.58-64. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.24.58>
8. Грабинська І.В. Лаба І. З. Еволюція економічних теорій міжнародного переміщення капіталу. *Економічний простір*. 2015. №99. С.23-36. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2015_99_5%20\(7\).pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2015_99_5%20(7).pdf)
9. Дугінець Г. В. Людський капітал в умовах розвитку глобальних ланцюгів створення вартості. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 41(2). С. 24-30. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2016_41\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2016_41(2)_6).
10. Костриця В. І., Бурлай Т. В. Сучасна політика ЄС щодо скорочення неформальної зайнятості та адаптація її підходів в Україні. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 3. С. 32-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_3_9
11. Липов В.В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2018. № 3. С. 3-18
12. Лук'янихіна О.А. Вплив корупції як асоціального економічного явища на перспективи реалізації євроінтеграційних цілей України. *EUROPEAN INTEGRATION OF ECONOMICS, EDUCATION AND LAW: Proceedings of the International Scientific Conference, March 22-23, 2018*. Warsaw: BMT Eridia Sp. z o.o. Wydawnictwo Eridia, 2018, p. 352. P.184-187 URL: <http://www.otei.odessa.ua/wp-content/uploads/2018/03/Warsawa-International-Conference-2018.pdf>
13. Мельник Т. М. Зовнішня торгівля послугами у контексті постіндустріального розвитку України. *Економіка України*. 2018. №9. С. 26-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_9_4.
14. Мозоль Наталія Правове забезпечення євроінтеграційних процесів України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №9. С.170-174
15. Орел В. М., Корнієцький О. В., Орел А. М. Вплив глобалізації на економічні системи національної економіки АПК в умовах конкурентоспроможності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 1. С. 27-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2017_1_9.
16. Уманців Ю. М., Міняйло О. І. Економічна політика держави за умов глобальних трансформацій. *Економіка України*. 2018. № 9. С. 37-49.
17. Ханова О.В., Скібіна С.О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С.20-32. URL: https://www.problecon.com/annotated-catalogue/?year=2017&abstract=2017_03_0
18. Юр'єва П. Б. Генезис форм міжнародної економічної інтеграції та їх класифікація. *Бізнес-навігатор*. 2020. Випуск 3 (59). С. 29-33. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2020/59_2020/7.pdf
19. Яценко О. М. Ускова Д. С. Сучасні детермінанти та форми міжнародних торговельних суперечок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», ф-т Міжнар. екон. відносин ; [редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.)

та ін.]. Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2019. Вип. 28, ч. 2. С. 173-176. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/123456789/32685>

20. Яхно Т. П., Шимановська-Діанич Л. М. Теорії добробуту як теоретичне підґрунтя для визначення сутності сучасного споживчого ринку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Випуск 3 (131). С. 140-146. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20183\(131\)/sep20183\(131\)_140_YakhnoT,ShymanovskaDianyachL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20183(131)/sep20183(131)_140_YakhnoT,ShymanovskaDianyachL.pdf)

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.worldbank.org/> - офіційний сайт Світового банку.
2. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/> Євроінтеграційний портал

План лекції

1. Світове господарство та його еволюція
2. Об'єктивні основи і етапи розвитку світового господарства
3. Класифікація і характеристика сучасної організаційно-економічної структури світового господарства
4. Світове господарство як зростаюча суперечлива цілісність
5. Основні закономірності і тенденції розвитку сучасного світового господарства

1. Світове господарство та його еволюція

У своєму виникненні і становленні світове, або всесвітнє господарство пройшло довгий і складний шлях. Деякі дослідники його виникнення відносять ще до часів Римської імперії, вважаючи її системою всесвітнього господарства тих часів.

Інші вчені відлік функціонування світового господарства (СГ) ведуть з часів великих географічних відкриттів XV–XVI століть, утворення колоніальної системи імперіалізму та бурхливого розвитку засобів транспорту і зв'язку, які привели до прискореного розвитку міжнародної торгівлі дорогоцінностями, прянощами, благородними металами, рабами. Тоді панував купецький капітал.

Центром формування світового господарства стала Європа, де з XV ст. інтенсивно почали розвиватися країни з товарним виробництвом і обміном. Саме звідси вирушали експедиції Колумба, Васко да Гама, Магелана, що розширили межі торгових зв'язків з країнами Азії, Африки, та Америки. Таким чином було започатковане формування світового ринку товарів.

Остаточно світове господарство як цілісна всесвітня система склалася близько ста років тому на межі XIX–XX століть після промислового перевороту в ході переростання домонополістичного капіталізму в монополістичний (імперіалізм). Основа поступового формування і виникнення світового господарства:

- 1) міжнародний поділ праці (МПП): міжнародна спеціалізація і кооперація;
- 2) розвиток ринкових відносин: формування національних і міжнародних регіональних ринків, а згодом і світового ринку;
- 3) інтернаціоналізація господарського життя: транснаціональна та інтеграційна;
- 4) розвиток міжнародних економічних відносин (МЕВ).

За своєю сутністю **світове господарство** є сукупністю національних господарств, міжнародних економічних організацій і господарських об'єднань у їх взаємодії, що здійснюється через систему міжнародних економічних відносин.

Основними найважливішими підсистемами (суб'єктами) світового господарства є:

- 1) національні господарства;
- 2) регіональні інтернаціональні угруповання (наприклад, Європейський Союз – ЄС);
- 3) міжнародні організації (наприклад, Світова організація торгівлі – СОТ, Міжнародний Валютний Фонд – МВФ);
- 4) транснаціональні корпорації (ТНК) і багатонаціональні корпорації (БНК).

Світове господарство являє собою конгломерат найрізноманітніших країн – великих, середніх і малих, економічно й технологічно передових і дуже відсталих, дуже багатих і дуже бідних.

Структура світового господарства (за Л.С.Шевченко)

Країни з розвинутою економікою	<ul style="list-style-type: none"> Посідають провідне місце у світі щодо головних макроекономічних показників. Визначають домінуючі напрямки світової науки
Країни з перехідними економічними системами	<ul style="list-style-type: none"> Країни, які переходять до сучасної ринкової економіки. Їх сучасна економіка характеризується деформованою структурою та стагнацією окремих галузей.
Країни, що розвиваються	<ul style="list-style-type: none"> Характеризується багатокладністю економік, значним їх відставанням виробничих сил порівняно з передовими країнами, наявністю традиційного сектору економіки, низьким рівнем життя

Наприкінці 90-х рр. XX ст. налічувалося 55 тис. ТНК і понад 450 тис. їх зарубіжних філіалів, до 5 тис. міжнародних економічних організацій. До складу найважливішої міжнародної організації ООН входило 185 країн, у тому числі й Україна.

2. Об'єктивні основи і етапи розвитку світового господарства

Головною передумовою об'єднання національних господарств в єдине всесвітнє господарство є міжнародний поділ праці (МПП).

Міжнародний поділ праці (МПП) – це спеціалізація національних економік з виробництва певних товарів і послуг та обміну на світовому ринку продуктами різних видів виробничої та невиробничої діяльності.

Участь економіки країни в МПП відбувається на основі розвитку галузей, конкурентоспроможних на світовому ринку, за витратами і якістю продукції, відповідно до природно-кліматичних, історичних та економічних умов їх виробництва. Це спричиняє підвищення продуктивності праці, ефективності виробництва і, в підсумку, зростання життєвого рівня населення.

Необхідність МПП і його глибина визначаються ступенем розвитку продуктивних сил суспільства. Виділяють чотири основних фактори розвитку МПП:

1) *соціально-географічні* (різниця в географічному положенні, території, чисельності і структурі населення, традиціях і господарському досвіді);

2) *природно-кліматичні* (міждержавні відмінності за кліматичними умовами, забезпеченістю орними землями, корисними копалинами, водними та лісовими ресурсами);

3) *техніко-економічні* (країни мають різні рівні техніко-економічного розвитку, техніку і технологію, деякі з них дешевше і краще виробляють ту або іншу продукцію);

4) *науково-технічний прогрес* посилює необхідність МПП перш за все в тому плані, що він веде до постійного оновлення продукції.

Об'єктивною основою розвитку світового господарства виступає світовий (міжнародний) ринок, утворення якого відбувається поетапно в XVI–XVIII ст., а особливо інтенсивно – з середини XIX ст., коли в країнах Заходу домінуючим стає велике машинне виробництво.

Однією з фундаментальних засад функціонування і розвитку світового господарства стала інтернаціоналізація виробництва й обігу, всього економічного і духовного життя. На цій основі здійснюється процес глобалізації економічних процесів. Світова спільнота вийшла на знаменний історичний рубіж: стало реальним створення на нових засадах всесвітнього господарства, на яке спирається вся планетарна спільність людей.

Виділяють три головні етапи розвитку інтернаціоналізації господарського життя.

На першому етапі (приблизно кінець XVIII – кінець XIX ст.) інтернаціоналізація виробництва ґрунтувалася переважно на взаємодії національних господарств завдяки *простій кооперації*, взаємного «обміну речовин».

На другому етапі (кінець XIX – середина XX ст.) інтернаціоналізація виробництва переходить в іншу стадію, що пов'язана з розвитком складної кооперації, що ґрунтується на *міжнародному поділі праці (МПП)*.

На третьому (нинішньому) етапі, що розпочався із середини XX століття, інтернаціоналізація виробництва набуває комплексного характеру, тобто охоплює усі підсистеми господарства. На цьому етапі інтернаціоналізація здійснюється у двох формах: *транснаціоналізації*, тобто взаємопроникнення економік різних країн світу, та *економічної інтеграції* – об'єднання економік країн у інтеграційні об'єднання регіонального і світового масштабу. Ці обидва процеси інтернаціоналізації ведуть до *економічної глобалізації* небачених досі масштабів.

А з останньої третини XX ст. розвиток світового господарства, набутий ним ознак цілісності зумовлюються також дією таких об'єктивних чинників:

1) прагненням народів світу вижити в умовах нарощування ядерної зброї і загрози можливої ядерної війни, що спонукає держави проводити політику мирного співіснування;

2) розгортанням з середини 1950-х рр. науково-технічної революції, зокрема інформаційної, що розпочалася у середині 1970-х рр. XX ст. Нині жодна країна світу не може самостійно використати всі досягнення сучасної науки і техніки, тому вони повинні об'єднувати свої зусилля в цій сфері;

3) необхідністю об'єднання зусиль країн з метою вирішення глобальних проблем (економічних, сировинних, продовольчих, освоєння багатств світового океану і космосу та ін.), потребою у взаємній допомозі в екстремальних ситуаціях (землетруси, ядерні аварії тощо).

З певною мірою умовності можна виділити чотири таких етапи становлення і розвитку світового господарства¹

¹ В економічній літературі зустрічається й інша періодизація світового господарства. Виділяють **три етапи**: 1) світової торгівлі (XV–XVI ст.); 2) іноземних інвестицій (з другої половини XIX ст.); 3) економічної інтеграції (з середини XX ст.) (Задоя А.А., Петруня Ю.Е. Основы экономической теории: Учеб. пособ. – М.: Рыбари, 2000. – С. 422–423); **чотири етапи**: 1) завершення територіального поділу світу і початкове формування об'єднаної ринкової світової економіки на підприємницьких засадах (остання третина XIX – початок 20-х рр. XX ст.); 2) розпад світової підприємницької економіки (початок 20-х рр. XX ст. – початок

Перший етап – підготовчий – найбільш тривалий. Він охоплює період від першого великого суспільного поділу праці (4–5 тисячоліття до н.е.) до становлення великої машинної індустрії у виробництві (середина XIX ст.). Основні віхи цього етапу – виникнення місцевих ринків, вихід їх на рівень регіональних ринків, переростання останніх у регіонально-світові і подальше формування світового ринку (XV–XVII ст.). Із середини XIX ст. світовий ринок став переростати у світове господарство, що означало висування на перший план замість переважно торговельних відносин виробничих зв'язків, основу яких склав вивіз капіталу.

Другий етап (середина XIX – початок XX ст.) – формування світової капіталістичної системи господарства на основі нерівноправного міжнародного поділу праці. На цьому етапі:

- виникають міжнародні монополії, які поділили між собою ринки збуту, джерела сировини і сфери застосування капіталу. Результатом став економічний розподіл світу;
- відбувається територіальний поділ світу великими державами і утворення величезних колоніальних імперій з колоніальним поділом праці. На початку XX ст. західні держави з чисельністю населення 570 млн чоловік захопили понад 25 млн кв. км територій.

Характерними ознаками цього етапу є переважання позаекономічних методів міжнародних відносин – гноблення, прямий примус, захоплення і поневолення.

Світове господарство тут включало:

- а) індустріально розвинуті країни (метрополії) з сучасними засобами виробництва, кваліфікованою робочою силою, найновішими технологіями;
- б) економічно слаборозвинуті (залежні) країни;
- в) колоніальні держави.

Колоніальні і залежні держави стали постачальниками сировини й дешевої робочої сили.

Третій етап (20-ті – початок 90-х рр. XX ст.) – розпад світового господарства на дві системи – капіталістичну і соціалістичну – та їх співіснування, а з середини 60-х рр. (після краху колоніальної системи імперіалізму) з'являється ще й так званий «третій світ» країн, що розвиваються. Тут відбулося формування протилежних воєнно-політичних блоків НАТО і Варшавського договору та економічних угруповань ЄЕС і РЕВ.

На цьому етапі світова економіка включала:

- 1) сукупність країн з розвиненими ринковими взаємозв'язками: розвинених (1) і економічно слаборозвинених (2);
- 2) сукупність країн командно-адміністративної системи (КАС).

90-х рр. XX ст.); 3) становлення цілісності світової економіки на ринкових засадах (з початку 90-х рр. XX ст.); 4) ринкова і техніко-економічна цілісність світової економіки (Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник / За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк. – Знання, 1997. – С. 476); **п'ять етапів:** 1) доіндустріальна стадія виробництва (кінець XVII ст.); 2) виникнення світового ринку (початок XVIII – середина XIX ст.); 3) завершення формування світового господарства на основі великого машинного виробництва (кінець XIX – початок XX ст.); 4) розкол світового господарства на дві системи – соціалістичну і капіталістичну – та їх співіснування (кінець 20-х – середина 80-х рр. XX ст.); 5) набуття світовим господарством цілісності і глобального характеру (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.) (Основи економічної теорії: Посібник для студентів ВНЗ / В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко, А.Г. Прохоренко та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – С. 300–301.

Для розвинених і слаборозвинених країн характерними рисами були:

- зростання економічної ринкової цілісності між (1) і (2);
- нерівномірність економічного розвитку;
- розрив у рівнях економічного розвитку (1) і (2);
- початок формування регіональних економічних об'єднань.

Усього в переважно ринковій системі світового господарства в середині 80-х рр. XX ст. було понад 160 країн, у тому числі понад 30 індустріально розвинених. У країнах, що розвиваються, проживало 3/4 населення, вони займали понад 4/5 території і на них припадало лише 18,5% сукупного валового продукту усіх країн ринкової системи. Маючи надзвичайно багаті природні та людські ресурси, країни, що розвиваються, за рівнем виробництва на душу населення відставали від економічно розвинених країн у середньому в 12 разів. А співвідношення між рівнями національного доходу країн ОЕСР та країнами, що розвиваються, в середині 1960-х рр. становило 15:1, а вже на початку 1990-х рр. зросло до 22:1; між країнами ОЕСР та найменш розвинутими державами цей показник становив 57:1.

Сукупність країн КАС характеризувалася:

- 1) позаринковими, квазіринковими формами зв'язків;
- 2) відсутністю економічних інтересів;
- 3) зростанням об'єктивних обмежень розвитку продуктивних сил;
- 4) формуванням регіональних командно-адміністративних об'єднань.

Співіснуючи на основі протистояння і протиборства, кожна з цих систем вбирала в себе кращі риси протилежної системи.

Четвертий (сучасний) етап (з початку 90-х рр. XX ст.) – становлення цілісності світового господарства на ринкових засадах. На цьому етапі відбувся розпад світової соціалістичної системи господарства та СРСР, ліквідація Варшавського договору і РЕВ. Утворюються нові незалежні держави. Виключається ідеологічний принцип дво полюсного поділу світу на «Схід – Захід». Формується нове бачення світу трьох сукупностей країн:

- розвиненої ринкової економіки;
- ринкової економіки, що розвивається;
- перехідної до ринку економіки.

Характерними рисами сучасного світового господарства є:

- 1) розвиток ринкової економіки;
- 2) трансформація МЄВ;
- 3) різноманітність соціально-економічних і організаційно-економічних відносин;
- 4) нерівноправність економічного розвитку;
- 5) становлення нових розвинених країн;
- 6) набуття продуктивними силами загальносвітового характеру.

В цілому світове господарство наприкінці XX – на початку XXI ст., зберігаючи розмаїття, велику кількість суперечностей і різнопланових тенденцій, все ж є більш цілісним, інтегрованим і динамічним, ніж у середині XX ст., і набуває глобального характеру. Для нього стали характерними нові економічні зв'язки і відносини, розширилися митні і політичні союзи.

3. Класифікація і характеристика сучасної організаційно-економічної структури світового господарства

Світове господарство як цілісна система складається з різних частин, підсистем. Такими підсистемами є групи національних економік (групи країн), які мають певну спільність і відмінності. Їх визначають за різними ознаками (критеріями). Головними з них виступають рівень економічного розвитку, соціально-економічна структура економіки, тип економічного зростання, рівень і характер зовнішньоекономічних зв'язків та ін.

В дослідженні світового господарства багато хто з економістів виділяють групи країн, що входять до цивілізацій на основі специфічних факторів. Цивілізацію (від лат. *civilis* – громадянський, суспільний) визначають як історично конкретний стан суспільства, що характеризується особливими способами праці, суспільно-виробничою технологією та матеріальною і духовною культурою. Перехід від одного рівня світової цивілізації до іншого здійснюється шляхом глобальних за своїм змістом *технологічних революцій*, що відтворюють якісні стрибки у розвитку суспільно-продуктивної сили праці людини, способи її взаємодії з природою.

Історики науки А. Тойнбі, Ф. Фукуяма, Ю. Пахомов та ін. вважають, що в історії людства існувала 21 цивілізація, вісім з яких існують і взаємодіють і нині. Це такі локальні цивілізації: західна, конфуціанська (китайська), ісламська, індуїстська, латиноамериканська, африканська, православно-слов'янська і японська. Їх роль і значення в загальносвітовій цивілізації показують дані таблиці 14.1, складеної за результатами досліджень А.С. Філіпенка.

Таблиця 14.1. Стан і перспективи сучасних цивілізацій

Види цивілізацій	Питома вага чисельності народів в складі населення світу, %			Питома вага виробництва у валовому продукті світу, %		
	1995 р.	2010 р.	2025 р.	1995 р.	2010 р.	2025 р.
Західна	13	11	10	47	46	46
Конфуціанська	25	24	23	11	14	17
Ісламська	14	18	21	11	12	15
Індуїстська	15	16	17	2	1,5	3
Латино-американська	9	10	9	8	8	9
Африканська	9	11	14	1	1	1
Православно-слов'янська	8	7	6	4	4	5
Японська	2	1,5	1	8	8	8

За іншою вертикальною класифікацією в розвитку суспільства з найдавніших часів до наших днів виділяють лише три цивілізації: аграрну, індустріальну і постіндустріальну (ноосферно-космічну). Характерні ознаки їх становлення і розвитку наведені в таблиці 14.2.

Таблиця 14.2. Етапи становлення сучасної світової цивілізації

Тип світової цивілізації	Фаза розвитку (віків)	Домінуючий вид виробництва	Характер праці	Провідний тип власності
Аграрна	8–10	сільськогосподарське	ручна	земельна
Індустріальна	2–3	промислове	машинна	промислова

Постіндустріальна (ноосферно- космічна)	1–3	інформаційне	інтелектуальна (духовна)	інтелектуальна
---	-----	--------------	-----------------------------	----------------

Фази заміни світових цивілізацій тривають від 100 до 300 років, економічних і політичних систем – 30–100 років, наукових і технологічних – 5–30 років.

В залежності від рівня економічного розвитку країни світового господарства поділяють на високорозвинені, розвинуті (середньорозвинені) і слаборозвинуті. Як правило, критерієм віднесення країни до тої чи іншої групи виступає виробництво валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення. Для більш точної характеристики рівня розвиненості названий показник доповнюється аналізом техніко-технологічного рівня виробництва, місця країни у світовому науково-технічному прогресі, рівня і якості життя та ін.

До групи розвинених входять приблизно 35 держав, з них понад 10 країн є високорозвиненими. Серед них виділяють «велику сімку», яку складають США, Японія, Німеччина, Франція, Італія, Великобританія і Канада. Восьмим світовим лідером є Китай. Близько 150 країн вважаються слаборозвиненими.

Згідно зі специфікою господарських систем виділяють три групи країн:

- 1) розвиненої ринкової економіки;
- 2) ринкової економіки, що розвивається;
- 3) перехідної до ринку економіки (див. схему 10.2). Тут основними критеріями поділу світового господарства вважаються:

а) рівень і характер розвитку продуктивних сил у їх взаємозв'язку з організаційно-економічними відносинами, тобто зі ступенем розвитку ринку;

б) специфіка багатокладності економіки;

в) особливості державного регулювання господарського життя.

Як відзначалося на першому пленарному засіданні Академії соціальних наук, заснованої у Ватикані (1994 р.), розвинуті країни, де мешкає 1/5 населення світу, споживають 70% світового виробництва енергії, 75% металів, 85% деревини, 60% продовольства. На них припадає 55% світового ВВП (не менше 12 тис. дол. США на душу населення).

А в країнах, що розвиваються (слаборозвинутих), незважаючи на їх велику кількість, переважну чисельність населення та величезну територію, виробляється лише 28% світового ВВП. Тому і рівень життя населення в цих країнах у середньому в 60 разів нижчий, ніж в розвинутих країнах.

На основі аналізу галузевої структури виробництва виділяють *індустріальні, індустріально-аграрні, аграрно-індустріальні і аграрні країни*. Ця структура рухома, оскільки в ході економічного прогресу немало аграрних країн стають спочатку аграрно-індустріальними, а з часом – індустріальними.

За ступенем інтеграції у світове господарство можна виділити *інтегровані і слабоінтегровані* країни. Сутність інтеграції звичайно визначають за допомогою системи таких показників: величини зовнішньоторгового обороту на душу населення, частки зовнішньоторгового обороту у ВВП, частки експорту у загальному обсязі виробництва, частки імпорту в загальному обсязі споживання.

Проте більш повно структуризацію світового господарства відображає класифікація, за якою в ньому використовують п'ять великих підсистем країн:

1. *Індустріально розвинуті країни (ІПК)* – це декілька десятків країн з цілком сформованою розвинутою ринковою економікою, передовим і високоефективним виробництвом, високими показниками ВВП на душу населення.

2. *Нові індустріальні країни (НІК)* – включають держави з бурхливим розвитком ринкової економіки і науково-технічного прогресу, високими темпами зростання виробництва та експорту промислової продукції. Першим поколінням НІК є так звані «чотири дракони» – Гонконг, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань. До другого покоління відносяться Бразилія, Мексика, Аргентина, Філіппіни, Таїланд, Малайзія, Туреччина, Індія, Індонезія та ін.

3. *Країни – експортери нафти (ОПЕК)* – Саудівська Аравія, Кувейт та ін. Завдяки видобутку і експорту нафти отримують значні доходи (нафтову ренту) – нафтодолари – і за відносно невеликої кількості населення забезпечили його високий життєвий рівень, хоча й з істотною соціальною диференціацією. На ці країни припадає 37% загальносвітового видобутку нафти, а споживають вони всього 15%, відповідні показники для промислово розвинутих держав – 15 і 56%.

4. Країни з перехідною економікою являють собою групу держав, які з 1980–90 рр. здійснюють перехід від КАС до ринкової економіки. Зараз їх ще називають постсоціалістичними. Вони виробляють близько 17–18% світового ВВП. Тут вирізняються принаймні чотири групи країн:

1) країни, що активно наближаються до ринкової економіки (Угорщина, Чехія, Польща, країни Балтії тощо);

2) країни, що наближаються до ринку, використовуючи інститути командно-адміністративної і ринкової системи (Китай, В'єтнам, Монголія);

3) країни, що виникли в результаті розпаду колишнього СРСР і знаходяться на початковій стадії руху до ринку;

4) країни, що зберігають соціалістичне спрямування, використовуючи окремі елементи ринку (Куба, Північна Корея).

5. *Економічно відсталі країни* – найбільш багаточисельна група (близько 100 країн) афро-азійсько-латиноамериканської частини світу (Сомалі, Ефіопія, Бангладеш, Бірма, Гайана, Гаїті, Чад та ін.).

В цій підсистемі виділяється група найменш розвинутих (близько 50) країн. Як правило, вони мають вузьку, навіть монокультурну, структуру господарства, високу ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування в соціально-економічній сфері. В ООН використовуються три критерії для віднесення країн до даної групи: частка ВВП на душу населення не перевищує 350 дол. США; частка дорослого населення, що вміє читати, – не більше 20%, обробна промисловість у ВВП становить не більше 10%. До цієї групи входять 8 країн Азії, 29 – Африки, 5 – Латинської Америки і Океанії та ін.

4. Світове господарство як зростаюча суперечлива цілісність

Різноманітність країн, що входять у світове господарство, не може не викликати його суперечливості. Єдність світового господарства досягається шляхом розв'язання суперечностей, викликаних його різноманітністю. Ці суперечності виявляються в системі властивих йому економічних інтересів: інтересів окремих держав, національних підприємств, об'єднань тощо, міжнародних економічних організацій та інтересів інтеграційних угруповань на зразок Європейського Союзу.

Перехідний стан, в якому знаходиться світове господарство, найповніше виявляється у процесі соціалізації, що тією чи іншою мірою охопив усі країни. На фоні розгортання цього процесу і розвиваються суперечності світового

господарства. Виваженість сучасного наукового підходу полягає у визнанні існування суперечностей і поступовому розв'язанні їх у процесі взаєморозвитку, а не через знищення однієї із сторін суперечності.

Суперечності виявляються у відносинах між регіональними угрупованнями країн, наприклад, азіатського, європейського і американського регіонів, і у відносинах між промислово розвинутими країнами, наприклад, суперництво США, західноєвропейських країн і Японії. Протистояння інтересів можна спостерігати й у відносинах між розвинутими державами і країнами, що розвиваються. Останні вважають, часто небезпідставно, що вони у взаємодії з розвинутими країнами залишаються об'єктом експлуатації і викачування надприбутків.

Перш за все виникає суперечність між розвинутими і слаборозвинутими країнами. Якщо для розвинутих країн характерна відносно благополучна ситуація, що стосується рівня життя населення, безробіття, інфляції, охорони здоров'я та інших проблем, то в слаборозвинутих країнах – це досить гострі проблеми. Близько 40% населення планети живе в умовах абсолютної бідності. Понад 1,5 млрд людей позбавлені елементарної медичної допомоги. Багато слаборозвинутих країн зберегли свою монокультурну економіку, що склалася ще за часів їхньої колоніальної залежності. У більшості з них спостерігається сировинна спеціалізація із слаборозвинутою переробною промисловістю.

Однак за останній час спостерігається тенденція «підтягування» слаборозвинутих країн за допомогою розвинутих. Це пов'язано з відповідною зацікавленістю обох. З одного боку, слабкі партнери постійно потребують додаткових коштів, зокрема, для впровадження нових технологій у виробництво. За подібних умов конкуренція між двома групами країн стає більш жорсткою. З другого боку, слаборозвинуті країни нерідко використовують економічно шкідливі технології виробництва, які порушують природну рівновагу не тільки в даній країні, а й на всій земній кулі.

Одним із серйозних теоретичних і практичних питань залишається подальше поглиблення європейської інтеграції та формування європейського економічного простору. Ця проблема охоплює не тільки власне економічну, а й політичну сферу. Участь постсоціалістичних країн (у тому числі й України) в інтеграційних процесах на континенті потребує політичної відповідальності та врахування їхніх національних інтересів.

Друга важлива суперечність сучасного світового господарства – це суперечність між самими розвинутими країнами на основі конкуренції між ними. Після Другої світової війни ледь частка світового виробництва припадала на США. Однак у другій половині 50-х рр. XX ст. західноєвропейські країни, відбудувавши своє господарство і об'єднавшись в Європейське Економічне Співтовариство, істотно посилили свої позиції, стали на рівних змагатися із США за ринки збуту і сфери застосування капіталу. З кінця 1960-х рр. до світових лідерів приєдналася і Японія. Тому сучасне світове господарство характеризується наявністю цих трьох конкуруючих центрів.

Взагалі існування суперечностей – явище нормальне, за умов їх своєчасного розв'язання. У протилежному випадку посилюється нестабільність світових господарських зв'язків, вони дезорганізуються. Коли ж суперечності загострюються, спалахують торгові або валютні «війни» як між окремими країнами, так і між групами держав.

Довгі роки існуючі суперечності у світовому господарстві розв'язувалися з позиції сили, за допомогою локальних або світових війн. Особливістю сучасного світового господарства є в цілому мирне вирішення суперечок.

Розв'язання цих та інших суперечностей, що виникають між економічними інтересами партнерів у межах світового господарства, відбувається шляхом узгодження їхніх економічних інтересів, пошуку та реалізації оптимальних форм, принципів, методів їх існування, компромісів та певних поступок.

На рубежі XX–XXI століття були розроблені і продовжують удосконалюватись механізми врегулювання серйозних і неминучих міждержавних торгово-економічних і фінансових розбіжностей шляхом оптимального поєднання власних національних інтересів із загальною зацікавленістю в максимальному використанні переваг міжнародного поділу праці.

5. Основні закономірності і тенденції розвитку сучасного світового господарства

Об'єктивність виникнення світового господарства, його функціонування і розвиток відображає не випадкові економічні відносини, а закономірні процеси. В основі його лежать вимоги певних загальних об'єктивних економічних законів. Мається на увазі, що закони, які регулюють національні економіки, поширюють свій вплив і на світогосподарський рівень. Відома альтернативна позиція М. Вебера, який не визнавав правомірності застосування поняття закону до сфери історії та соціально-економічних відносин, в нашій вітчизняній економічній літературі не вважається обґрунтованою. У науковій літературі, присвяченій цій проблематиці, називають такі спільні закони:

- вартості;
- попиту і пропозиції;
- конкуренції;
- зростання продуктивності праці;
- інтернаціоналізації виробництва;
- нерівномірності розвитку та ін.

Звичайно, характер дії цих законів набуває певної специфіки. Перш за все ця специфіка виявляється в тому, що економічні закони світового господарства функціонують як закони-тенденції. Одна із сторін суперечності (національна та інтернаціональна) у певному періоді може переважати над іншою, що, у свою чергу, залежить від сили впливу сукупності різних факторів, на яких базується розвиток кожної з цих сторін. Визначаючи пріоритет загальнолюдських потреб, інтересів і цінностей, слід прагнути до того, щоб національні господарства пристосовувалися до вимог дії спільних законів, однак національні інтереси не повинні бути принесені в жертву інтернаціональним. Процес просування до більш високого ступеня цілісності світового господарства передбачає оптимальне поєднання не лише національних та інтернаціональних інтересів, але й їх раціональне узгодження з інтересами особистості, колективу.

Закон вартості на світовому ринку виявляється через інтернаціональну вартість і світові ціни як прояв витрат суспільно-необхідного робочого часу в міжнародному масштабі. А це означає, що в менш розвинених країнах трудові затрати на виробництво одиниці продукції виявляються вищими за інтернаціональні (суспільно-необхідні), і у разі обміну товарами на світовому

ринку вони не мають еквівалента. Нееквівалентний обмін на світовому ринку здійснюється також через монополізацію його гігантськими ТНК. Отже, більш високий прибуток від експорту товарів отримують країни високорозвинуті.

Аналогічно закону вартості, з певними особливостями, проявляються як регулятори тих чи інших сфер функціонування світового господарства й інші економічні закони: попиту і пропозиції, відповідності виробничих відносин рівню й характеру розвитку продуктивних сил, зростаючих потреб, економії часу тощо.

Разом з тим світовому господарству як єдиній цілісній системі притаманні й свої специфічні закономірності. Насамперед, це тенденція до інтернаціоналізації господарського життя, яка протистоїть іншій тенденції – до національного відокремлення. Спроби жити незалежно від світового співтовариства за умов тоталітарних режимів успіху не мають. В сучасних умовах, коли взаємна залежність через глибоку інтернаціоналізацію господарських зв'язків, всеохоплюючий характер НТР, принципово нову роль засобів інформації і комунікацій посилюється, неможливе ефективне функціонування економіки в умовах автаркії – національного економічного самозабезпечення.

Важливими закономірностями сучасного світового господарства є:

- нерівномірність розвитку його окремих частин
- загострення суперництва між ними на цій основі,
- безперервна конкурентна боротьба за ринки збуту, сфери прикладання капіталу, джерела сировини й дешевої робочої сили, посилення впливу держав на світогосподарські зв'язки, зумовлене новим етапом НТР поглиблення МПП.

Форми міжнародних економічних відносин.

Суб'єкти світового господарства об'єднує в єдину цілісність система міжнародних економічних відносин (МЕВ), до яких належить:

- міжнародна торгівля товарами та послугами;
- міжнародний рух капіталу;
- міжнародна міграція трудових ресурсів;
- міжнародний науково-технічний обмін;
- міжнародні валютні відносини.

Глобальні проблеми людства:

1. Проблеми народонаселення – кількість, старіння, нерівномірність розселення плив старіння населення на становище пенсіонерів і на загальну економічну ситуацію. Прискорення процесу урбанізації населення. Характеристика нових моделей міграції населення.
2. Проблема нестачі продовольства – нестача питної води в регіонах Африки, Азії, Латинської Америки
3. Сировинна та енергетична проблема
4. Транснаціональний тероризм як глобальна загроза
5. Екологічні проблеми(потепління клімату, забруднення планети)
6. Війни і їх наслідки.
7. Інтернаціоналізація злочинності.

Міжнародні організації

1. Організація об'єднаних націй (ООН)

2. Організація з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ)
3. Рада Європи
4. Організація Північноатлантичного договору (НАТО)
5. Світова організація торгівлі

Організація Об'єднаних Націй. ООН належить головна роль серед міжнародних організацій. Її було створено з метою збереження миру на Землі та для контролю над міжнародною безпекою і розвитком співробітництва між державами. Статут ООН розроблений на конференції представниками СРСР, США, Великої Британії, Китаю і набув чинності з 1945 р. ООН має головні органи: Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Економічну і соціальну раду, Раду з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат. До них входять комітети і комісії, заклади і організації, в яких розглядаються питання і проблеми світової політики, економіки, екології, права тощо. Членами ООН можуть бути будь-які миролюбні країни, які визнають її Статут і готові його виконувати. Нині членами ООН є майже 180 країн світу, в тому числі й Україна.

На Генеральну Асамблею, яку іноді порівнюють із світовим парламентом, збираються представники кожної країни – члена ООН. Під час розгляду важливих питань кожна з цих країн має тільки один вирішальний голос. Офіційними мовами, якими проводяться робочі засідання, визначено 6 мов (англійська, російська, французька, іспанська, арабська, китайська). Штаб-квартира ООН розміщена в Нью-Йорку (США), основні офіси розташовані в Римі (Італія), Парижі (Франція), Женеві (Швейцарія).

Рада Безпеки складається з 15 членів, серед яких 5 є постійними (США, Велика Британія, Франція, Росія, Китай), а 10 членів обираються по чергову на два роки Генеральною Асамблеєю ООН. Це надзвичайно важливий орган, на який покладається головна відповідальність за підтримку міжнародного миру і безпеки. Його рішенням повинні підпорядковуватися всі члени ООН.

Економічна і соціальна рада координує економічну і соціальну діяльність. До її складу входять спеціальні ради (рада з торгівлі та розвитку, рада з промислового розвитку та ін.), комітети (економічний, соціальний та ін.), комісії (з науки і техніки, з природних ресурсів та ін.) і підкомісії (з народонаселення, з прав людини, з положення жінок та ін.).

Міжнародний суд – головний судовий орган ООН. Він складається з 15 суддів, які обираються Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки. Сторонами у справах, що розглядаються в суді, можуть бути лише держави. Міжнародний суд функціонує в Гаазі (Нідерланди).

Європейський Союз (ЄС). ЄС – «Спільний ринок» – друга за значенням міжнародна організація, яка існує з 1958 р. (до 1991 р. назва «Європейське економічне співтовариство») і об'єднує європейські країни з метою створення спільного ринку товарів, капіталів і робочої сили, скасування митних кордонів. Країни, які входять до ЄС, виробляють спільну погоджувальну політику стосовно розвитку промисловості, енергетики, сільського господарства, транспорту, зовнішньоекономічної діяльності тощо. Штаб-квартира у Брюсселі (Бельгія). З 2002 р. 12 країн ЄС

(Бельгія, Німеччина, Греція, Іспанія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Австрія, Португалія і Фінляндія) змінили власну валюту на єдину – євро, утворивши зону євро. Данія, Швеція, Велика Британія зберегли національну валюту.

Рада Європи (РЄ) – найдавніша в Європі міжнародна політична організація, створена 1949 р. Основною метою РЄ є розбудова єдиної Європи, що ґрунтується на принципах свободи, демократії, захисту прав людини і верховенства закону. Економічними і військово-політичними питаннями організація не опікується. З 1995 р. Україна також є членом Ради Європи, що нині об'єднує 46 держав.

Одним із найвидатніших досягнень Ради Європи є розробка та прийняття Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Конвенція встановлює невід'ємні права і свободи для кожного і зобов'язує держави гарантувати ці права кожній людині. На відміну від інших міжнародних договорів у галузі прав людини Конвенція забезпечує існування механізму захисту зазначених прав – Європейський суд з прав людини, що розглядає індивідуальні скарги про порушення Конвенції.

Організація Північно-Атлантичного договору (НАТО) – військово-політичний союз, створений у 1949 р. для захисту свободи та безпеки учасників політичними та військовими засобами. НАТО просуває демократичні цінності і заохочує консультації та співпрацю з питань оборони та безпеки з метою розбудови довіри та, у віддаленій перспективі, попередження конфліктів.

Члени НАТО: 1949 рік - США, Канада, Бельгія, Велика Британія, Люксембург, Нідерланди, Франція, Данія, Ісландія, Італія, Норвегія, Португалія; 1952 р. – Греція і Туреччина, 1955 р. – Німеччина; 1982 р. – Іспанія; 1999 р – Польща, Угорщина і Чехія.

Зацікавлені у вступі до НАТО – Албанія, Болгарія, Латвія, Литва, Македонія, Румунія, Словаччина, Словенія, Естонія.

Договір зобов'язує кожну державу- члена НАТО взяти на себе частину ризику і відповідальності, пов'язаних із спільною безпекою, водночас надаючи кожному можливість користуватися перевагами спільної безпеки. Від членів НАТО вимагається також утримуватися від будь-яких міжнародних зобов'язань, які йому суперечать.

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Це міжнародна організація, яка об'єднує 24 розвинуті країни світу. Вона створена в 1961 р. з метою координації економічної політики країн – членів ОЕСР і погодження програми допомоги країнам, що розвиваються. Штаб-квартира розміщена в Парижі (Франція).

ООН допомагає біженцям і голодуючим. Установи ООН з надзвичайної допомоги надають допомогу більш як 23 млн біженців і переміщених осіб, забезпечуючи їхній захист. Всесвітня продовольча програма - провідна організація ООН, що відповідає за продовольчу допомогу, відправляє понад

5 млн тонн продовольства на рік, забезпечуючи продуктами харчування приблизно 113 млн осіб у 80 країнах світу.

Україна і світ

Партнерство з НАТО. Починаючи з 1994 р. наша держава бере активну участь у програмі «Партнерство заради миру» (ПЗМ), в рамках якої українські військові були залучені до кількох десятків спільних із країнами-членами і партнерами НАТО миротворчих навчань як на території нашої країни, так і за кордоном.

Штаб-квартира ФАО в Римі та логотип ФАО фіксованого діалогу з НАТО щодо питань набуття членства і відповідних реформ. У серпні 2009 р. Президент України затвердив першу Річну національну програму на 2009 р. з підготовки України до набуття членства в НАТО. Тоді ж було підписано Декларацію про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО.

Зменшення голоду та жебрацтва було назва не на спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН в 2000 р. однією з восьми цілей поточного тисячоліття.

Серед міжурядових міжнародних організацій досить відомою у світі є Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Це спеціалізована установа ООН, яка нині об'єднує 192 країни. Вона виникла 1945 р., штаб-квартира перебуває в Парижі. ЮНЕСКО здійснює дослідження в галузі освіти, науки і культури, сприяє просуванню, передачі та обміну знаннями, здійснює обмін спеціалізованою інформацією тощо. Однак завдання цієї організації не обмежуються публікацією наукових відкриттів. Розвиваючи співпрацю між державами в галузі освіти, науки і культури, ЮНЕСКО прагне до досягнення вищої мети - забезпечення миру і міжнародної безпеки, дотримання прав людини, взаємної пошани людей і народів.

Отже, міжнародні організації відіграють важливу роль у керівництві та реформуванні сфери безпеки, адже надають інформацію та консультації; підвищують поінформованість з питань безпеки; фінансують навчання, програми та проекти з багатьох важливих питань, таких, як технічні навички, керівництво сектором безпеки, нагляд, розбудова доброчесності.

